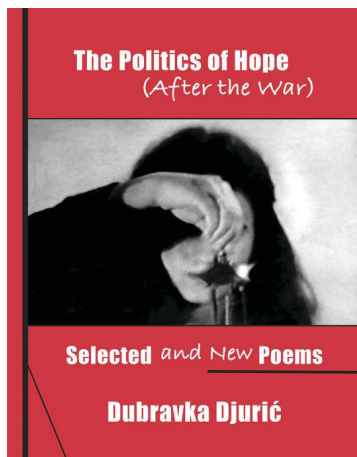

Биљана Дојчиновић

НА ТЕЧНОЈ ПОВРШИНИ ЈЕЗИКА

(Dubravka Đurić: *The Politics of Hope (After the War): Selected and New Poems*, Edited and Translated With an Interview by Biljana D. Obradović, Roof Books, New York, 2024. Foreword by Charles Bernstein)

“Dubravka Đurić was born in Dubrovnik (now in Croatia).” Већ прва реченица кратке песникињине биографије са корица књиге упућује на историјске догађаје који су битно одредили њену позицију и песничка интересовања. Расла је и формирала се у земљи која је обухватала сличне, али не исте језичке и културне идентитете, учила на примерима од Словеније до САД без осећаја ограничења у било ком погледу, а онда доспела у ситуацију у ком се „сада” родног града пише са напоменом да је различито од „тада”, и у којој везаност за „некада” постаје југоносталгија, ружна реч у контексту државне политике док су границе и ограничења свугде унаоколо. Јер, пут од *шага* до *сага* утрт је раздором и ратом, раздвајањима у званичним политикама и

дискурсима, али и отпором у нишама феминистичке заједнице и уопште, креативног делања изван главних токова.

The Politics of Hope (After the War) на најбољи могући начин представља историзацију песничког рада Дубравке Ђурић – као избор из збирки песама које је писала од раних осамдесетих година до данашњих дана, као причу о њеном песничком и теоријском ангажману. Биљана Обрадовић, професорка књижевности и песникиња, превела је овај избор поезије на енглески језик и утеловила га у другом коду.

Између топлог предговора Чарлса Бернстина, изјава захвалности и опсежног интервјуа који је водила Биљана Обрадовић, средишњи део чине изабране песме. Оне су подељене у осам целина – преведене су из седам збирки, док осму целину чине нове песме. То су Part 1: *Clouds and Shores / Clouds and Shapes*, 1982–1983 (1989), Part 2: *Nature of the Moon / Nature of the Woman – Nine Metapoems* (1989), Part 3: *Stretching the Frames / Slash of / Context*, 1988–1990 (2020), Part 4: from *Traps* (KOV, 1995), Part 5: from *Cosmopolitan Alphabet* (1995), Part 6: from *All Over*, 1996–2004 (2004), Part 7: from *Ka politici nade (Nakon rata)* (OrionArt, 2015) и Part 8: *New Poems*. Ова хронолошка подела истовремено би могла бити и тематска, јер прати развој песникиње, мада су, наравно, нека интересовања стална и протежу се на више збирки. Од елемената који чине срж изабраних песама у овој збирци, највише ме интересују авангардност, феминизам и антиратни став, три ослонца оног што је ауторка назвала политикама нада, ослањајући се на актуелне теорије.

Авангардност поезије Д. Ђурић читава се у њеном поигравању визуелним аспектима, и то у раним песмама. У раној збирци *Природа месеца – природа жене*, тај визуелни аспект подсећа на Аполинерове калиграме, али и на конкретну поезију по комбинацији речи, облика и знакова (нпр. правац у ком се чита песма по негде је обележен стрелицама). У каснијој поезији авангардни дух се очитује кроз стално давање предности језику самом и језичким ефектима, пре него наратији. Тако је суштина поезије одређена као ментална и језичка игра у овој збирци (стихове и наслове целина наводим на енглеском језику, онако како стоје у овој књизи):

*I'm thinking of language
I'm dreaming of language
Važno je dekonstruisati značenje poezije, reći šta nije a šta jeste.
A poem is not sung
It's a mental exercise
The logic of searching
Jezik je tečna površina, po kojoj se krećemo ne uranjajući u dubine:
Language is a liquid surface*

[Part 2: *Nature of the Moon / Nature of the Woman – Nine Metapoems* (1989)]

Ови програмски стихови одувек важе у поезији Дубравке Ђурић – кретање језика и тела, пре свега гласа, у извођењу поезије важни су чиниоци смисла њених песама. Од прве збирке па надаље, она поезију пише као део перформанса. Читање у себи је, наравно, могуће, али потпуни доживљај наступа када песникиња интерпретира песму, када су слушалац (читалац, гледалац) и песма у истом простору. Отуда су језик, глас и покрет нераздвојиви у доживљавању ове поезије. У једној касније насталој збирци даље се образлаже ово уверење – чињенице улазе у поезију индиректно, песма од речи твори целину која има своју засебну реалност.

*Every fact enters indirectly
The sum of the facts is the summary of words
During which I don't think about the logical flow of events
During which I don't think about the unique meaning of an individual statement
Or the sum of individual statements*

[Part 3: *Stretching the Frames / Slash of / Context*, 1988–1990 (2020)]

У интервјуу на крају књиге *The Politics of Hope* Дубравка Ђурић каже да је овде реч о „тоталном преводу”: не само да је Биљана Обрадовић преводила песме и консултовала се с ауторком већ су поједине песме заједно прерађивале, писале изнова. Два стиха из збирке *Замке*, настале 1995. године, јасно показују не само ауторкино ослушкивање језика него и то колико је захтевна била улога преводитељке у настанку ове књиге.

*Clear little river floods into sentences brook – talk
talk – took*

[Part 4: from *Traps* (KOV, 1995)]

Свако значење је производ језика и његовог кода који обухвата и звук као и менталну слику, а пренети то у други језички код тежак је задатак.

All meaning is a construct, built from the determinate code of language.

[Part 5: from *Cosmopolitan Alphabet* (1995)]

Средишња идеја важности језика и усредсређености на средство поетске комуникације код Дубравке Ђурић постаје радикално одбацивање наратације. У том смислу би песма "I HATE NARRATION" из збирке *All Over* могла да буде централна у овој поетици:

I HATE NARRATION

*narration tears the heart out of a poem
when the most narrative poetry with the most roundabout difficult language speaks with its own
codes, indirectly*

*A poem is not a closed system which reproduces itself
The poem breaks through reality, constructs reality
It doesn't reflect, doesn't express, doesn't tell a story
There's no universal story. All stories have been told*

[Part 6: from *All Over*, 1996–2004 (2004)]

Овде је потребна белешка. Белешка о белешкама којих у овој књизи има у великом броју и које нам помажу да одређене елементе, пре свега интертекстуалне, интермедијалне, документарне, препознамо и олакшају нам повезивање са контекстом у ком песма настаје. Од Елиотове *Пусте земље* наовамо, фусноте у поезији нису новина, али ове белешке песникиња није имала у оригиналним издањима – оне се појављују тек у новој књизи и компликују одрицање од наратације. Белешке, као и поменути интервју, говоре о изворима, надахнућима и узорима, од модернизма преко авангарде до језичке поезије и, посебно, женског стваралаштва. Оне су приповест, прича, историја која се крије иза онога што је језичка реалност песме коју више не можемо превидети. Тиме се авангардност ове поезије нимало не нарушава, напротив, чини се да још више долази до изражаја елиотовски поступак „подупирања крхотина”, али и Паундов поступак компримовања значења које се сад отвара у белешкама.

Феминизам је у поезији Дубравке Ђурић присутан као чин самосвојности. Феминизам је неодвојив од њеног теоријског рада, који није мање стваралачки – њена књига о америчким песникињама главни је извор за женску страну модернизма у

овој култури, а ту је и књига *Говор групе* која говори о савременим српским песницама, као и АЖИН-ова песничка школа у којој се бавила педагошким радом. У овој књизи она се приближава модернистичким узорима захваљујући новом језику у ком песме сада живе. Поред великих узора, већ поменутих протагониста модернизма, протагонисткиња попут Х. Д. и Мине Лој, савремених ауторки, пре свих Марџори Перлоф, Лин Хаџинијан, ту је и комуникација са савременицама и ученицама, попут Дарије Жилић, односно, Снежане Жабић, на пример.

У самом стваралаштву Дубравке Ђурић у овој књизи, истакла бих као изразито феминистичке песме (све три су из збирке *All Over*) “I am Exhausted...”, “I’m Meeting Him” и “I am Building an Erratic Identity Persona”. Задржаћу се, међутим, само на стиховима из песме “I’m Searching for a Female Critic”, јер се у њима огледа двострука позиција ауторке и критичарке.

*I’m searching for a female critic who doesn’t exist
who could describe
poetry
female and
male voices
who could uncover gender identities
[...]
the norms of a heightened poetic language manipulating with them
using them as their own primary language*

И песма из седме целине [Part 7: from *Ka politici nade (Nakon rata)* (OrionArt, 2015)] говори о поезији из феминистичког угла.

*poetry is a woman’s activity
the muses have given
poets words
Poetry is the voice of a mother
an ancient voice which speaks through us*

Антиратни став у поезији током деведесетих значио је етичност и маргинализацију, а као феминисткиња, предавачица у Центру за женске студије, уредница *ProFemine*, активисткиња, Дубравка Ђурић је себи јасно одредила такав пут. Једна од песама збирке *All Over*, “I’m Growing Out of Well Depths”, ствара хумористичну комбинацију стварности и поетске игре.

*Oh, Cassandra,
You are so beautiful, so young, the personification of goodness and beauty,
OF ALL LOST (POST)COMMUNIST HOPES
Commandments, execution
all that freedom will turn into gold*

[Part 6: from *All Over*, 1996–2004 (2004)]

Иронија је у томе што Касандра није осујећена пророчица из античке легенде већ се мисли на назив серије која је деведесетих била изузетно популарна у Србији и буквално служила за отупљивање унесрећеног народа. Следећи стих, “all that freedom will turn into gold”, парафраза наслова приче Лазе Лазаревића „Све ће то народ позлатити”, претвара овај део песме у болно саркастичан игроказ.

Седма целина [Part 7: from *Ka politici nade (Nakon rata)* (OrionArt, 2015)] песме “The Rule of Emptiness (After the War)” као и “Nostalgia” у којој је стих “bye bye in Bombay”, опет саркастична игра звучањем и значењем, оживљавају послератно осећање нестабилности. Посебно бих истакла “The Border of My Body” која се односи на Закон о Универзитету из 1998, као један од покушаја да се укине аутономија Универзитета и практично уведе диктатура.

Најзад, *Нове ђесме* [Part 8: *New Poems*] закључују ратно и антиратно искуство новим искушењем, новим ратом у Европи. Дубравка Ђурић директно и поетски прецизно завршава ову збирку речима:

*no one pays attention
everywhere around us barbed wires are raised
hysterical indifference*

Стравично је навикавање на ужас рата који се дешава у близини, било где у свету. Ова песма и збирка у целини јесу опомена и позив на освешћење. За доба у ком се ратови не окончавају него стално почињу нови, део наслова у загради (*After the War*) звучи као утопијски тренутак. Као у песми експресионисте Душана Васиљева, „Човек пева после рата”, на коју део наслова ове збирке подсећа, „после” у значењу оздрављења никада не долази. Зато, нема бољег закључка о значају ове збирке од подвлачења тих двеју прецизно разорних речи: “hysterical indifference”. А нада? Она се креће по течној површини језика.